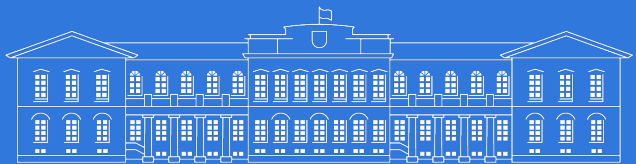

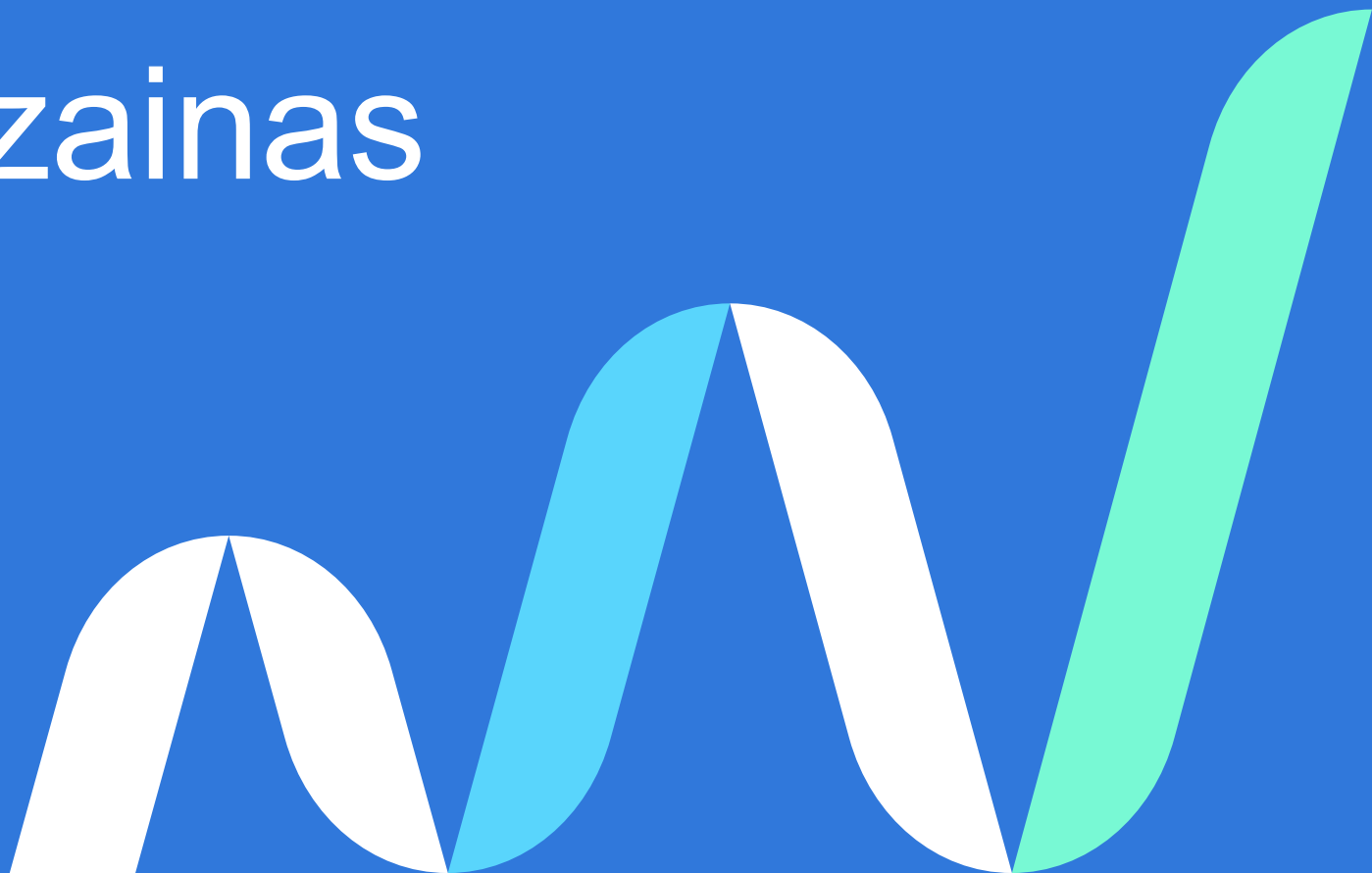
Kurk
Lietuvai

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTŪRA

Universalus dizainas Lietuvoje

2023 09 06

Apie projektą

Problema:

Nėra centralizuotos sistemos, užtikrinančios sklandų UD principų veikimą.

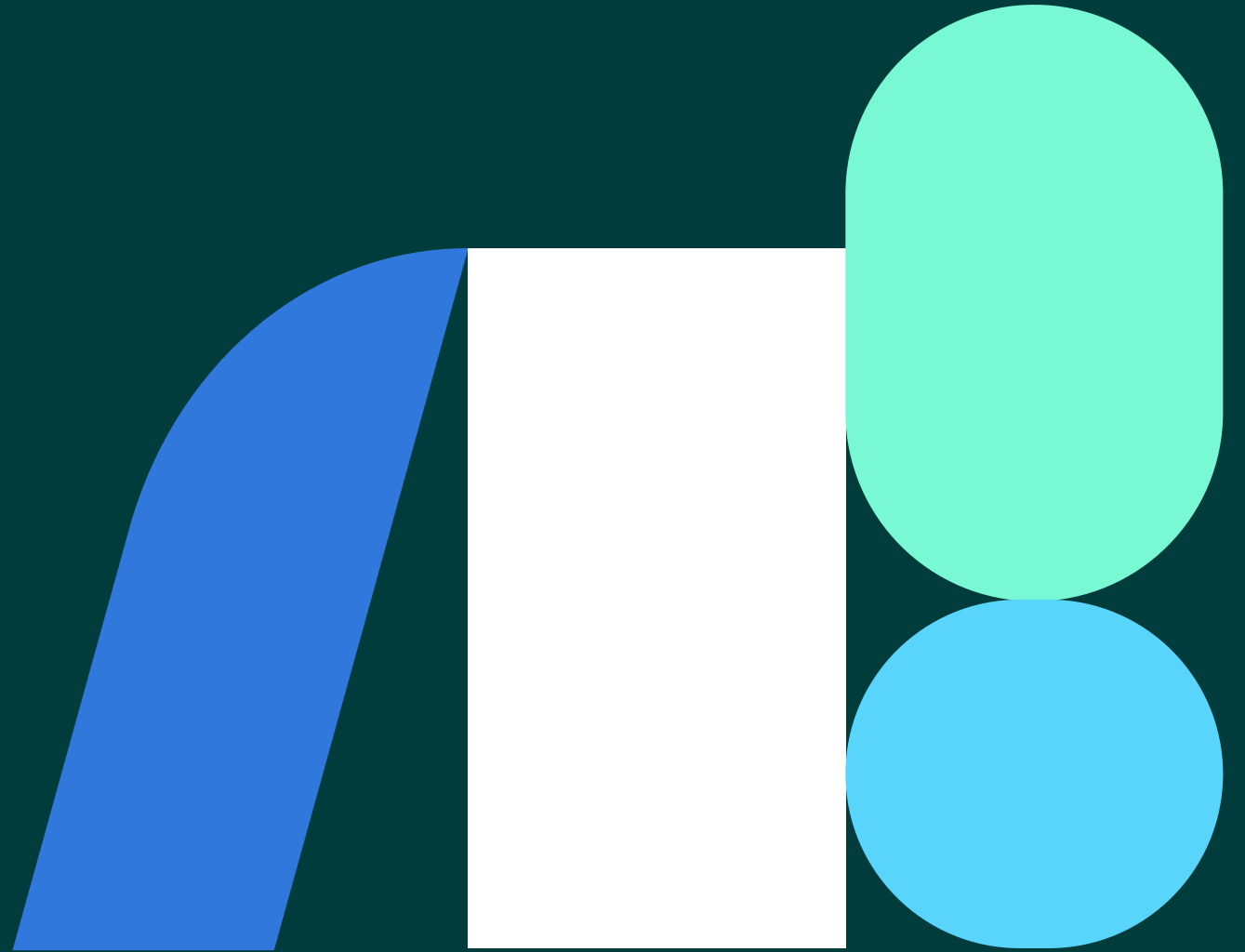
Tikslas:

Paruošti rekomendacijas ministerijoms bei savivaldybėms UD įgyvendinimui bei paruošti veiksmų planą, kuris prisidėtų prie UD ekspertų tinklo ir centralizuotos sistemos kūrimo.

Rezultatai:

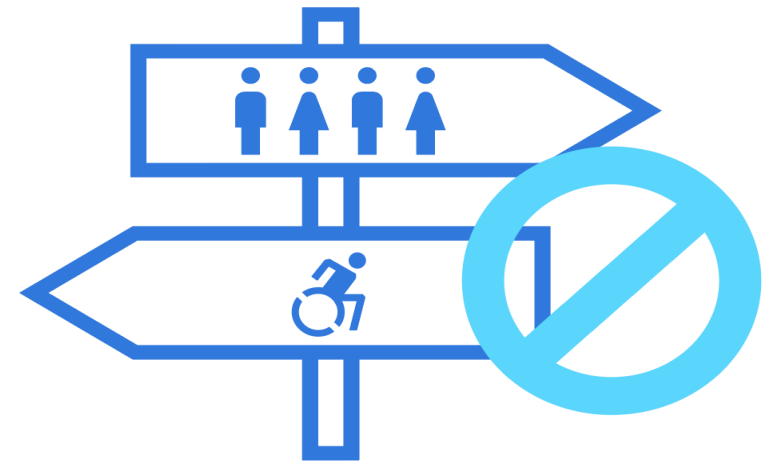
- Atlikta problemos analizė
- Atlikta esamos situacijos analizė Lietuvoje
- Parengtas Lietuvos UD priemonių vedlys
- Parengta užsienio praktikų analizė
- Parengtas suinteresuotų šalių žemėlapis su esminėmis įžvalgomis
- Parengtas problemos sprendimų būdų pristatymas
- Atlikta savivaldybių apklausa ir parengtos rezultatų išvados
- Paruoštos rekomendacijos ir veiksmų planas
- Viešas rekomendacijų pristatymas

Kas yra universalus dizainas?

UD apibrėžimas ir principai

UD yra toks aplinkos ir gaminių kūrimas, kuris suteikia **vienodą galimybę** ta pačia aplinka ar daiktu **naudotis kiekvienam**, neišskiriant žmonių pagal jų amžių, dydį ar galimybes.

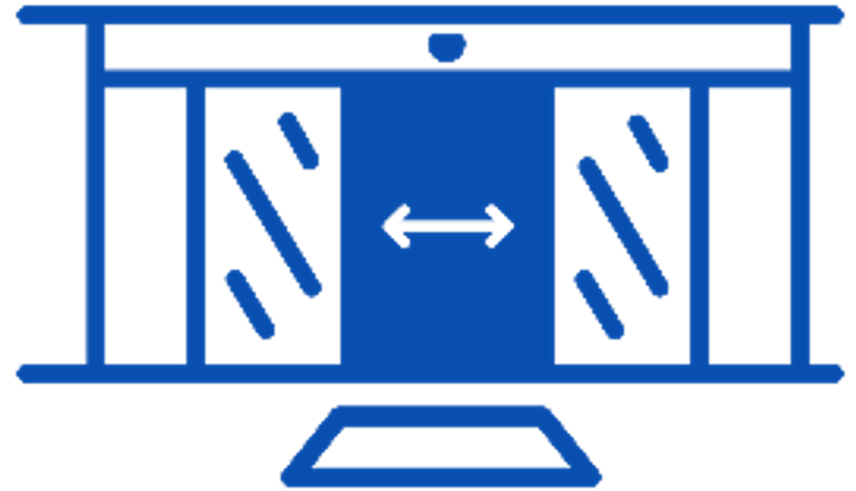

Visiems prieinama paslauga ar objektas – parengtas ar pritaikytas pagal 7 UD principus:

1 principas: Lygybė naudojime

Dizainas **vienodai naudingas ir tinkamas** naudoti įvairių gebėjimų žmonėms.

Jis turi suteikti panašią, jei ne identišką, patirtį **visiems**.

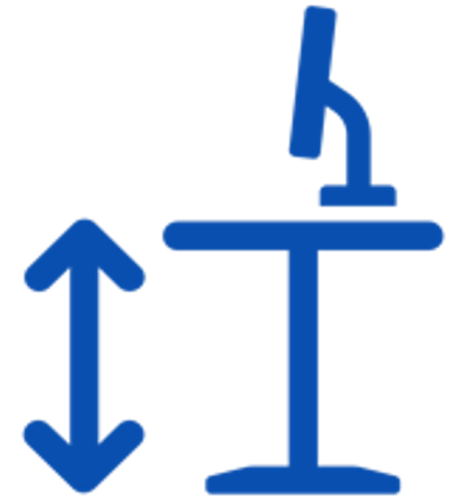
Pavyzdžiui, automatinės durys viešuosiuose pastatuose, ligoninėse ir parduotuvėse suteikia vienodas ar panašias patirtis visiems naudotojams.

2 principas: Naudojimo lankstumas

Dizainas **pritaikytas prie individualių pageidavimų ir gebėjimų.**

Lankstus dizainas **suteikia galimybę rinktis, kaip juo naudotis.**

Naudotojas gali visiškai kontroliuoti naudojimo tempą ir tikslumą.

Pavyzdžiui, reguliuojamu stalu ar kėde gali naudotis tiek dešiniarankiai, tiek kairiarankiai, be to, toks dizainas išsprendžia žmogaus ūgio problemą.

3 principas: Paprastas ir intuityvus naudojimas

Dizaino **naudojimas yra lengvai suprantamas visiems**, nepriklausomai nuo naudotojo patirties, žinių, kalbos įgūdžių ar esamo susikaupimo lygio.

Dizainas turėtų būti toks paprastas ir intuityvus, kad **žmonėms nereikėtų galvoti, ką turėtų daryti toliau.**

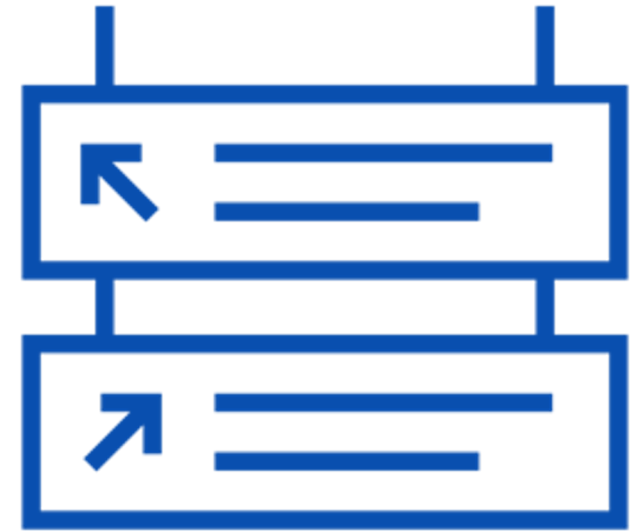
Pavyzdžiui, kelio ženklai „STOP“, „Pėsčiųjų perėja“ yra taip pat suprantami visuotinai ir leidžia greitai reaguoti į situaciją.

4 principas: Tinkama informacija

Dizainas **veiksmingai perduoda reikiamą informaciją** naudotojui, nepriklausomai nuo aplinkos sąlygų ar naudotojo jutiminių gebėjimų.

Informacija naudotojams perduodama **keliais būdais (vaizdu, garsu ir lytėjimu), kuriuos lengva suprasti.**

Pavyzdžiui, pastato viduje lengviau orientotis padeda kontrastingas ženklėjimas, kuris išsiskiria nuo apšviestų lubų ar sienų, todėl paprasta rasti reikiamą specialistą ar išėjimą.

5 principas: Tolerancija klaidoms

Universalus dizainas **sumažina pavojus ir neigiamas atsitiktinių ar netyčinių veiksmų pasekmes.**

Gaminiai turėtų turėti tam tikrą **klaidų tolerancijos lygį**, taip siekiama sumažinti žalą ir neigiamas pasekmes, atsirandančias dėl netyčinių veiksmų.

Pavyzdžiui, laiptai projektuojami su turėklais, kad būtų papildoma atrama, jei neišlaikytumėte pusiausvyros.

6 principas: Minimalios jėgos sąnaudos

Dizainu galima naudotis efektyviai, patogiai ir kuo mažiau pavargstant.

Kuo mažiau pastangų reikia norint ką nors padaryti, tuo geriau.

Pavyzdžiui, lifto iškvietimo mygtukas, muilo dozatoriaus mygtukas – dažnai sutinkami universalaus dizaino pavyzdžiai, kuomet naudojamos minimalios jėgos sąnaudos.

7 principas: Optimalus dydis ir erdvė

Užtikrinamas tinkamas dydis ir erdvė, skirti patogiai judėti, prieiti, pasiekti ir naudotis, neatsižvelgiant į naudotojo kūno dydį, laikyseną ar judrumą.

Aplink daiktus numatytos papildomos erdvės, kad jais būtų patogiau naudotis.

Pavyzdžiui, plačios durys ir papildoma erdvė padeda judėti žmogui, sėdinčiam neįgaliojo vežimėlyje, taip pat palengvina tėčio, vežančio kūdikio vežimėlį, ar kurjerio, pristatančio krovinį, judėjimą.

UD supratimas

Trukdžiai

Lytėjimas

Nuolatiniai

Fiziologija

Laikini

Trauma

Situaciniai

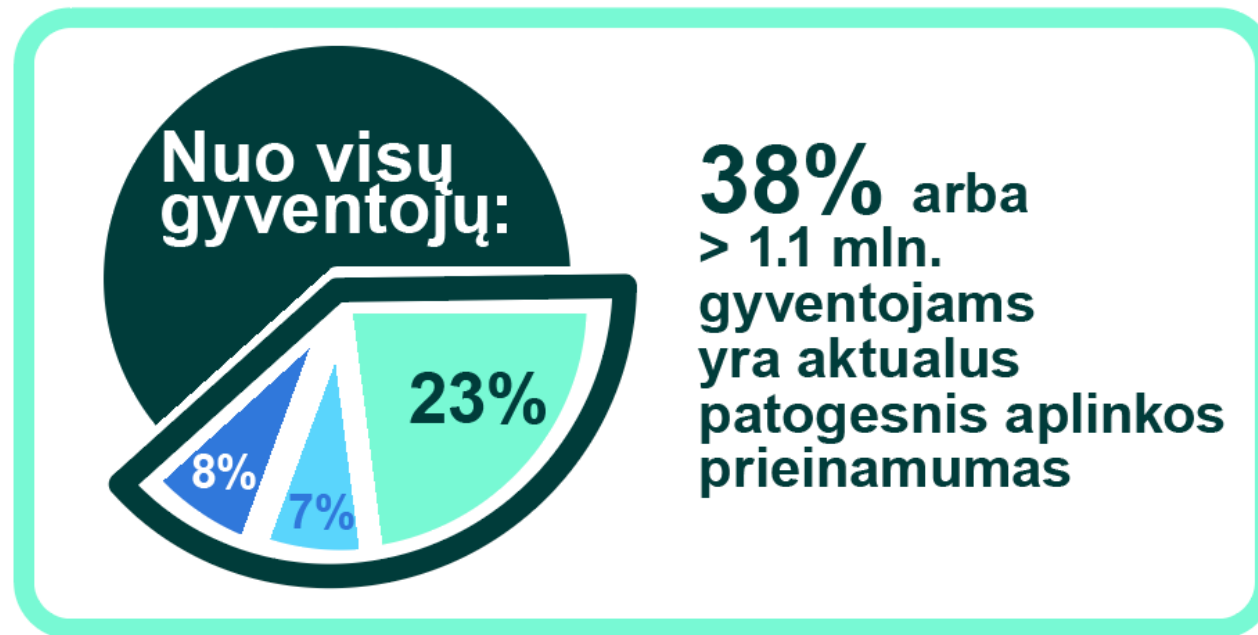
Naujagimis

Microsoft prieinamumo gidas

Microsoft kompanija turi išleidusi įtraukaus dizaino gidą, kuriame atskleidžia, kas yra prieinamumas ir kam jis skirtas:

„Dizainas skirtas žmogui, turinčiam nuolatinę negalią, gali būti naudingas kitiems. Pavyzdžiui, prietaisu, skirtu asmeniui, kuris turi vieną ranką, gali taip pat efektyviai naudotis asmuo, turintis laikiną riešo traumą arba tėvas, laikantis kūdikį.“

Pritaikius vienam – prieinama visiems!

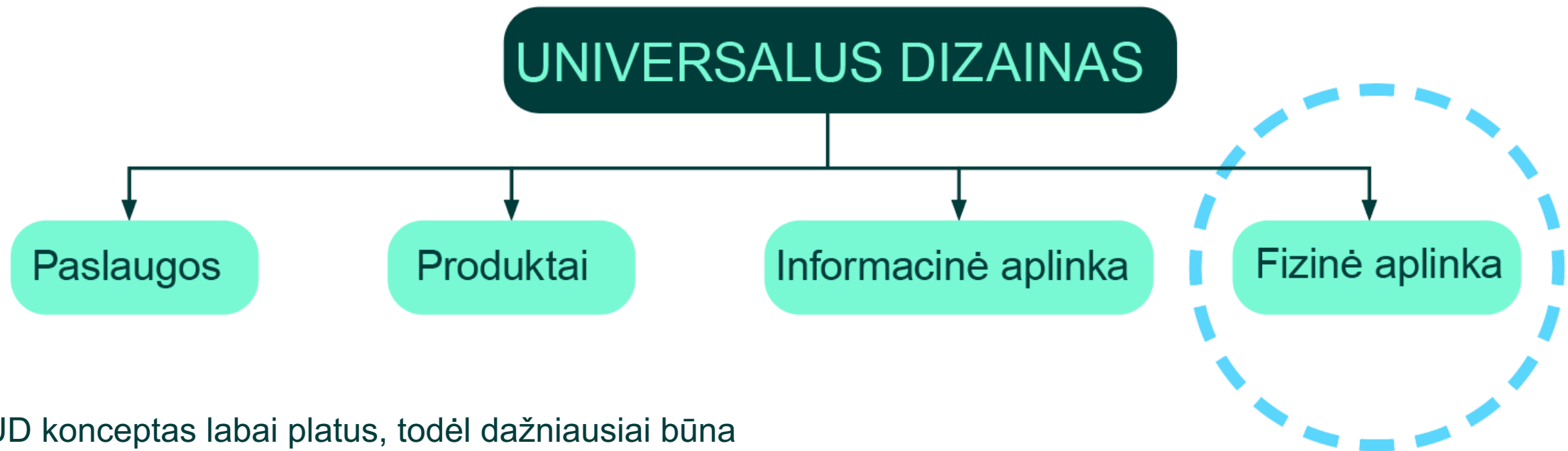
Nuolatiniai trukdžiai:
>223 000
gyventojų turi
nustatytą negalią¹

Laikini trukdžiai:
>220 000
Kasmet patiria laikinus
sveikatos sutrikimus²

Situaciniai trukdžiai:
>650 000
senjorai, naujagimių tėvai
ir pan.³

UD konceptas labai platus, todėl dažniausiai būna skirstomas pagal temas.

Temų skirtumai dažniausiai nulemia ir problemas, susijusias su UD įgyvendinimu. Siekiant užtikrinti apčiuopiamus rezultatus, šio projekto rėmuose nagrinėjamas tik fizinės aplinkos pritaikymas pagal UD principus.

Kokia yra dabartinė prieinamumo situacija?

55% gyvenamųjų būstų pritaikyti individualiems poreikiams.⁴

28% artimosios aplinkos (kiemas, autobusų stotelė ir kt.) pritaikyta apklaustųjų poreikiams.⁴

35% visų viešojo transporto priemonių Lietuvoje pritaikytos asmenims su negalia.⁵

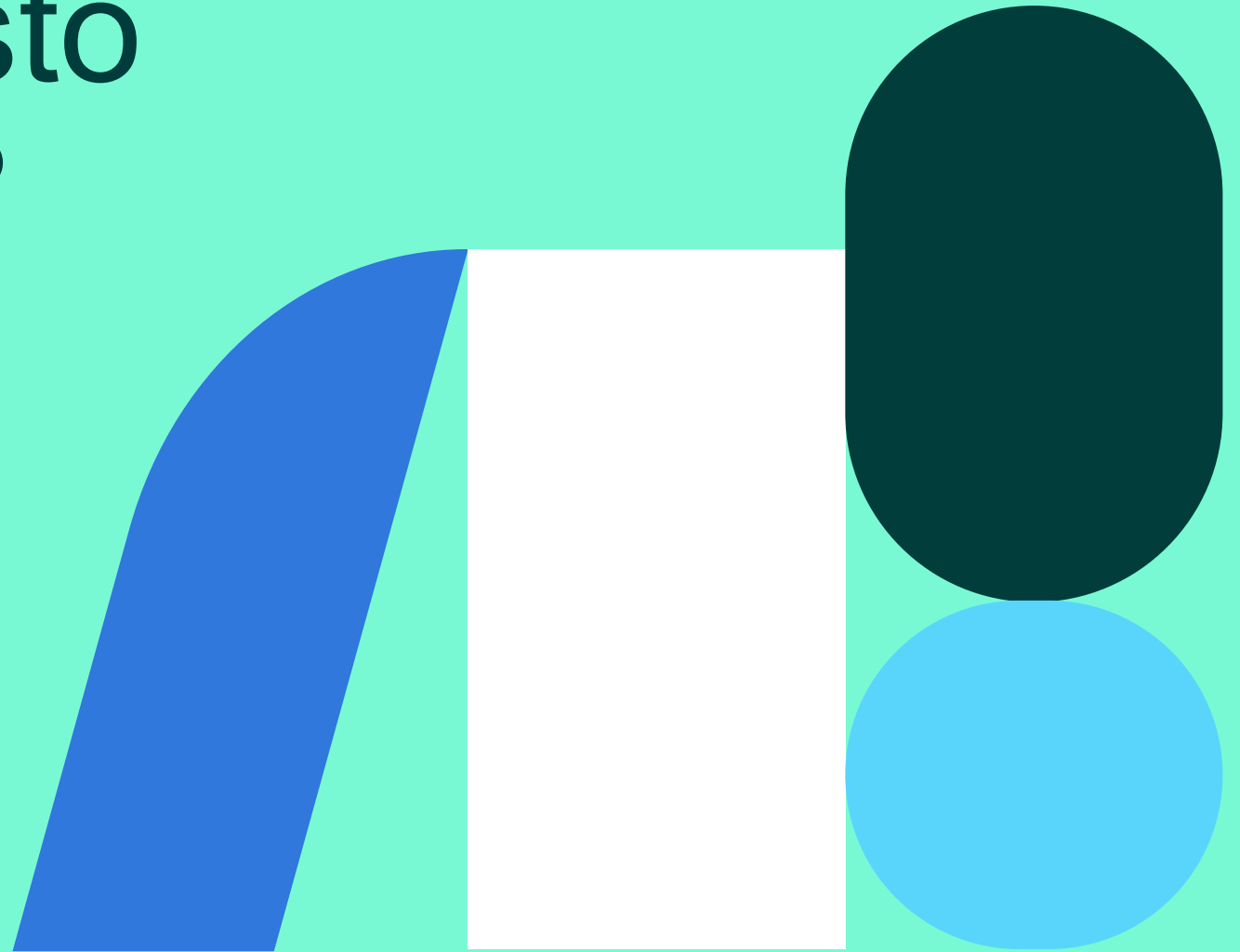
>50% savivaldybių neužtikrina net trečdaliao viešųjų pastatų, kuriuose teikiamos svarbios paslaugos, prieinamumo žmonėms su negalia.⁶

<20% visų sveikatos, kultūros ir mokymo įstaigų yra pritaikytos patogiai naudotis žmonėms su negalia.⁷

Ką galima daryti geriau
skatinant miesto
prieinamumą?

1. Naudotis jau sukurtais priemonėmis

Pavyzdžiui:

- Vilniaus miesto savivaldybės strategija „Miestas visiems“, 2023
- „Rekomendacijos dėl gamtinių rekreacinių teritorijų pritaikymo neįgaliesiems asmenims“, 2014

Daugiau pavyzdžių – [universalios dizaino priemonių vedlyje](#).

Universalios dizaino priemonių vedlys

Kurk Lietuvai

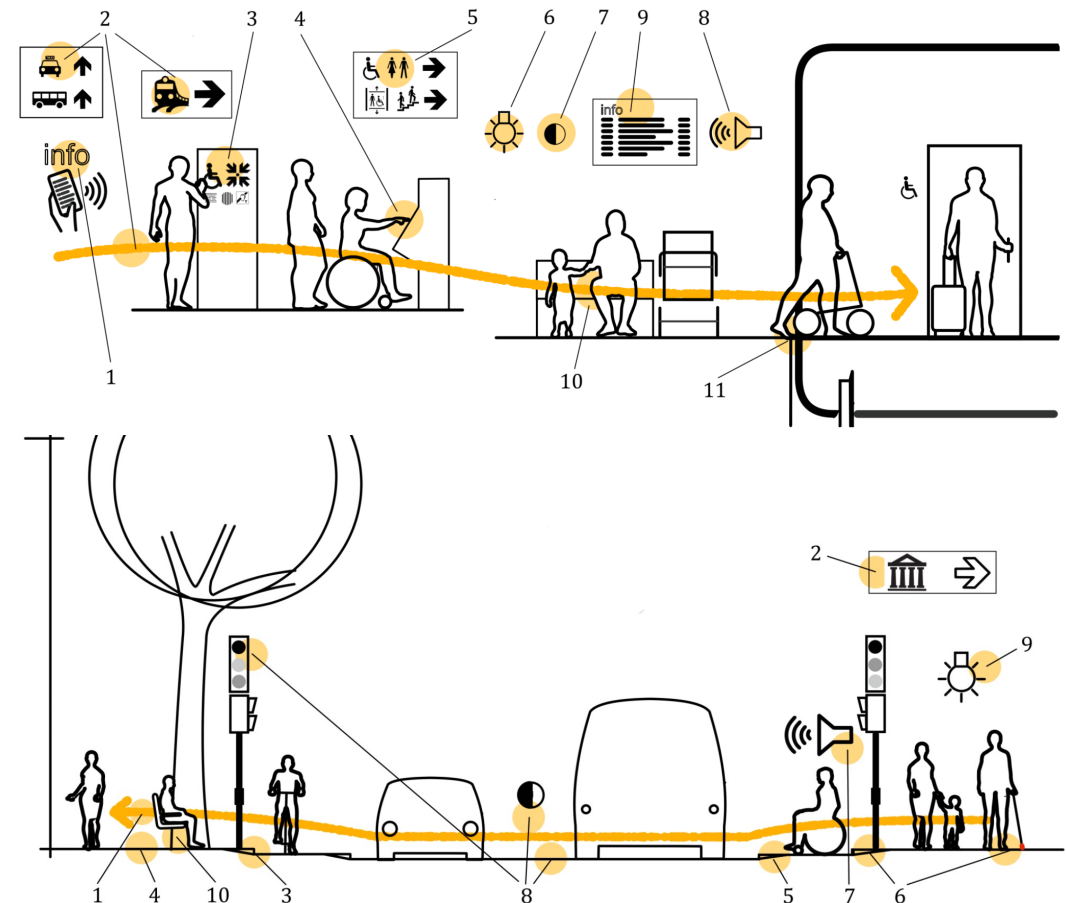

Šiame dokumente pateikiama Lietuvoje sukurty ir veikiančių UD priemonių suvestinė. Detalesnė informacija apie kiekvieną iš jų - paspaudus aktyvius nuorodas.

UD PROCESO ĮRANKIAI		
<p>INTERNETO SVETAINIŲ PRIEINAMUMAS</p> <p>Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikia interneto svetainių atitiktimo prieinamumo reikalavimams vertinimo įrankių sąrašą.</p>	<p>SUBSIDIJOS DARBO VIETŲ PRITAIKYMUI</p> <p>Užimtumo tarnybos kvietimas darbdaviams teikti paraiškias subsidijoms dėl darbo vietų pritaikymo.</p>	<p>E-SVETAINĖ</p> <p>Lietuvos Žmonių su negalia sąjungos sukurtas internetinis puslapis apie universalų dizainą yra skirtas visiems, kurie prisideda prie dizaino, eksploatavimo ir pastatų bei jų aplinkų valdymo.</p>
UD REZULTATŲ ĮRANKIAI		
<p>STOVĖJIMO VIETOS</p> <p>Vilniaus miesto savivaldybės inicijuotas neįgalųjų automobilių stovėjimo vietų viešinės rinkliavos zonos žemėlapis.</p>	<p>TURISTINIS ŽEMĖLAPIS</p> <p>VšĮ „Keliauk Lietuvoje“ turistiniame žemėlapyje yra pristatomi objektai atrinkti bendradarbiaujanti su Lietuvos Žmonių su negalia sąjunga, didžioji dalis jų be sunkumų prieinami neįgaliesiems.</p>	<p>GOOGLE ŽEMĖLAPIS</p> <p>Visuomenės pastangomis pildomas žemėlapis <i>Accessible world</i>, kuriame žymimi ir aprašomi (ne)prieinami objektai žmonėms su judėjimo negalia.</p>
<p>STASIS.LT ĮRANKIS</p> <p>Neįgalųjų reikalų departamento parengtas UD patikros lapas – tai universalūs paslaugų prieinamumo ir gaminių tinkamumo vertinimo sistema, pagal kurią galima įvertinti ir apskaičiuoti paslaugų ir gaminių prieinamumo ir tinkamumo visiems lygmenį.</p>	<p>UD PATIKROS LAPAS</p> <p>Neįgalųjų reikalų departamento parengtas UD patikros lapas – tai universalūs paslaugų prieinamumo ir gaminių tinkamumo vertinimo sistema, pagal kurią galima įvertinti ir apskaičiuoti paslaugų ir gaminių prieinamumo ir tinkamumo visiems lygmenį.</p>	<p>PARATEAM GILĖ</p> <p>Lietuvos parolimpinis komitetas inicijavo sporto objektų, pritaikytų asmenų su negalia poreikiams, ženklinimo kampaniją. UD reikalavimus atitinkantys ir draugiški negaliai sporto objektai žymimi specialiu lipduku – gile.</p>
<p>STUDIJŲ PRIEINAMUMAS</p> <p>Vilniaus universitete teikiamos studijų paslaugos, įranga ir gaminiai yra prieinami visiems, įskaitant žmones su negalia.</p>	<p>RINKIMŲ PRIEINAMUMAS</p> <p>Vyriausiosios rinkimų komisijos iniciatyva pradėtas Lietuvos rinkimų apygardų ir apylinkių prieinamumo žymėjimas neįgaliojo ženku.</p>	<p>ELVIS SISTEMA</p> <p>Lietuvos audiosensorinė biblioteka sukūrė ELVIS – pritaikytą medijų platformą – skirtą visiems, negalintiems skaityti įprasto spausdinto teksto.</p>

MOKYMAI		
<p>NEĮGALIŲJŲ REIKALŲ DEPARTAMENTAS (NRD)</p> <p>NRD rengia praktinius mokymus „Kaip parengti kiekvienam prieinamą informaciją?“</p>	<p>LIETUVOS KURČIŲJŲ DRAUGJA (LKD)</p> <p>LKD rengia įvairius seminarus ir mokymus, siekiant šviesti visuomenę apie kurčiuosius, kelti specialistų kompetencijas, ruošti personalo vadovus ir kt.</p>	<p>LIETUVOS NEGALIOS ORGANIZACIJŲ FORUMAS (LNF)</p> <p>LNF organizuoja įvairius mokymus, seminarus, paskaitas apie negaliai įvairioms auditorijoms.</p>
<p>LIETUVOS AKLIŲJŲ IR SIPLNAREGIJŲ SĄJUNGA (LASS)</p> <p>LASS rengia mokymus ir seminarus medicinos, socialinės srities darbuotojams bei dirbantiems su neregaliais.</p>	<p>AUDIOSENSORINĖ BIBLIOTEKA (LAB)</p> <p>LAB rengia įvairius tipo mokymus vartotojams ir specialistams (pvz. pagal kompetencijų tobulinimo programas).</p>	<p>LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ (LRV)</p> <p>LRV teikia „Interneto svetainių ir mobiliųjų programų prieinamumo užtikrinimo“ nuotolinų mokymų medžiagą.</p>
<p>LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIAUS TARNYBA</p> <p>Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba rengia seminarus diskriminacijos prevencijos ir lygių galimybių užtikrinimo darbuvietyje, lygių galimybių užtikrinimo teikiant paslaugas temomis.</p>	<p>VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS (VDU)</p> <p>VDU Profesinio tobulinimo instituto rengiami mokymai tema „Bendradarbiavimo pamoka – universalios dizaino mokymėsi paieškos“.</p>	<p>CENTRINĖ PROJEKTŲ VALDYMO AGENTŪRA (CPVA)</p> <p>CPVA mokymų medžiaga projektinių paraiškų pildymui bei pateikimui (pvz. statybos ir kitose srityse).</p>
<p>VILNIAUS UNIVERSITETAS (VU)</p> <p>VU suteikta atvira prieiga prie mokymų, lengvai suprantamos kalbos tema, medžiagos.</p>		
MOBILIOSIOS PROGRAMĖLĖS		
<p>PARATEAM LIETUVA</p> <p>Lietuvos parolimpinio komiteto sukurta mobilioji programėlė „Parateam“ siūlo virtualų šalies žemėlapį su visa aktualia informacija apie negaliai draugiškus sporto objektus, siūlomas sporto šakas, kontaktus.</p>	<p>TRANSPORTO BALSAS</p> <p>Neregiam ir silpnaregiams sukurta mobilioji programėlė „Transporto balsas“ leidžia po miestą judėti viešuoju transportu patogiau ir paprasčiau. Programėlė veikia Vilniuje, Kaune, Šiauliuose ir Klaipėdoje.</p>	<p>112 LIETUVA</p> <p>LKD kartu su Bendruoju pagalbos centru (BPC) sukūrė Skubiosios pagalbos numerio 112 mobiliąją programėlę „112 Lietuva“, kuri nuo 2020 m. liepos 1 d. yra pilnai pritaikyta klausos negaliai turintiems asmenims.</p>

2. Vadovautis ne tik „prieinamumo“ ISO 21542:2021 bet ir „funkcionalumo“ EN 17210:2021 standartais

„Funkcionalumo“ standartas, nors kol kas nėra įtrauktas į STR, yra itin naudingas ir informatyvus dokumentas, galintis palengvinti sprendimus projektuotojams.

3. Papasakoti užsakovui, kad prieinama aplinka atsiperka ekonomiškai

- Didesnė klientų bazė;
- Geresnė reputacija;
- Geresnė vartotojų patirtis;
- Ilgalaikėje perspektyvoje kainuoja mažiau - iš kiekvieno 1\$, investuoto į prieinamą aplinką, gaunama 13 \$ pajamų;
- Visuotinai prieinamose prekybos vietose apyvarta padidėjo 20-25 %;
- Investicijos į tranzitą, kurios gali apimti ir prieinamumo gerinimą, duoda mažiausiai 21% investicijų grąžą.

4. Kviesti įvairius ŽN atstovus į projektų viešinimą

Dažnai girdėjome, kad ŽN atstovai nedalyvauja viešiniuose ir dėl to nėra įtraukiami į projekto vystymą, tačiau ar jie būna pakviesti? Ar informacija jiems yra pateikiama tinkamai?

5. Užtikrinti informacijos prieinamumą Kurk LT

Prezentacijose naudoti vaizdinę, garsinę medžiagą, tinkamai naudoti tekstinę informaciją – didesnį, aiškiai skaitomą šriftą (rekomenduojami Arial, Calibri), kur reikia įdėti subtitrus.

Tuo pačiu, galima padidinti internetinio puslapio prieinamumą

6. Konsultuotis su ŽN atstovais techniniais klausimais

NRD konsultacijų centras konsultuoja:

- Fizinės aplinkos prieinamumo klausimais
- Informacinės aplinkos prieinamumo klausimais
- Gaminių ir paslaugų prieinamumo klausimais

Konsultacijų centras
PROFESIONALIŲ EKSPERTŲ KONSULTACIJOS
fizinės bei informacinės aplinkos
prieinamumo klausimais

www.ndt.lt kc@ndt.lt

7. Stengtis projektuoti universaliai naudojamą aplinką

Atskiri pastatų įėjimai, žaidimų aikštelės žmonėms su negalia nėra UD pavyzdys. Svarbu interguoti sprendimus į bendrą aplinką ir skatinti jų naudojimąsi kartu.

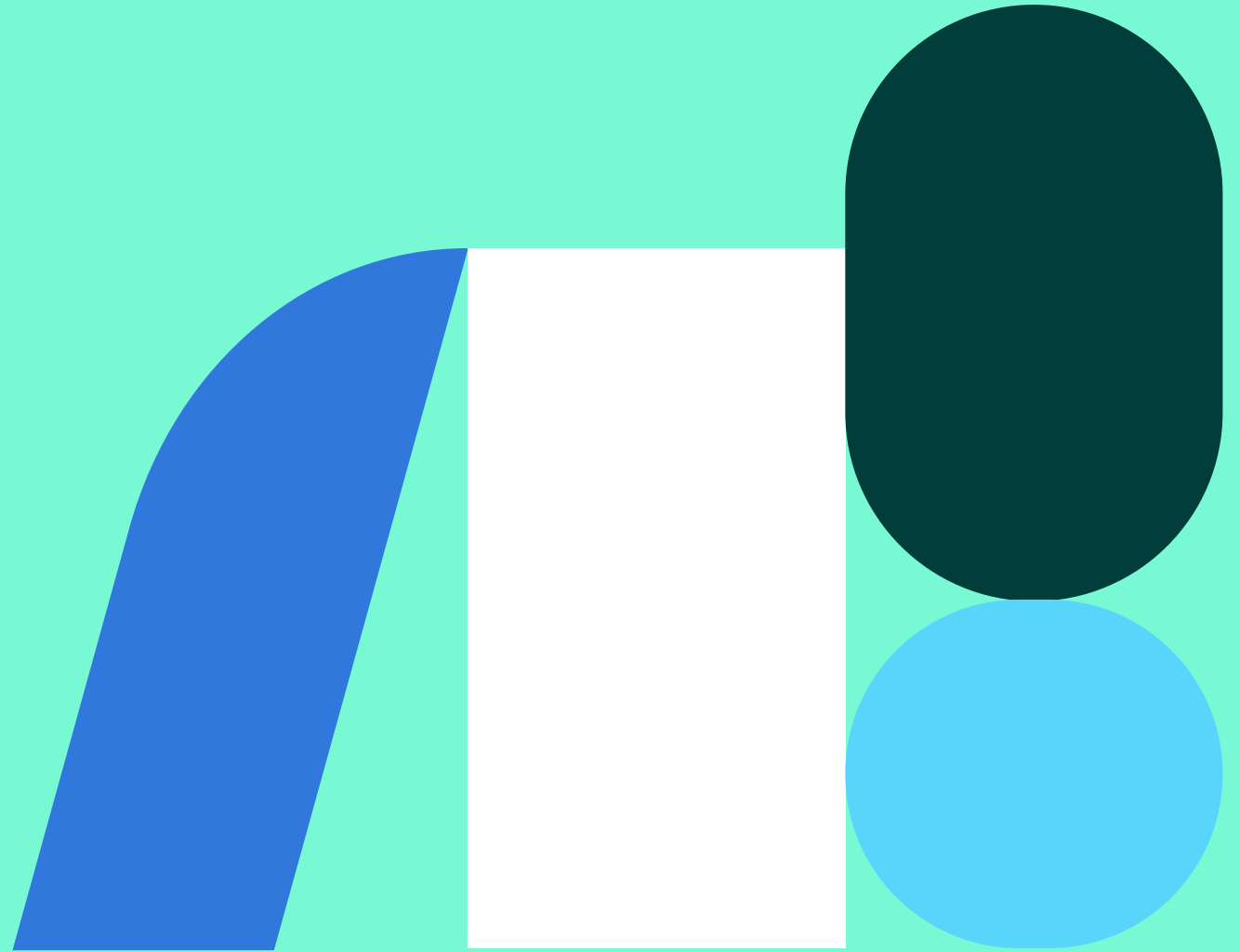
8. Nepamiršti, kad miestą naudojame skirtingai

Vilniuje vis daugėja žaidimų aikštelių, sporto aikštynų, tačiau ar naujai kuriamos erdvės atliepia visų naudotojų poreikius?

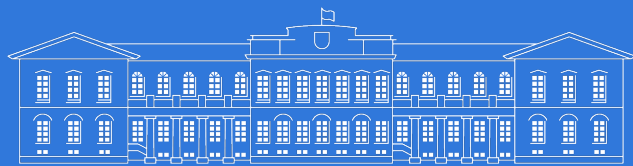
Statistika rodo, jog moterys, dažniau negu vyrai, naudojasi viešuoju transportu, vaikšto pėsčiomis ir lankosi parkuose. Mergaičių ir berniukų naudojimasis rekreacinėmis erdvėmis irgi pradeda skirtis 8-10 metų. Ar užtikriname tam tinkamas erdves?

Klausimai?

Kurk Lietuvai

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTŪRA

Monika Belhaj

Programos "Kurk Lietuvai" projektų vadovė

monikabelhaj@gmail.com

+370 675 14960

Rūta Marija Slavinskaitė

Programos "Kurk Lietuvai" projektų vadovė

ruta.m.slavinskaite@gmail.com

+370 611 53991

Projekto puslapis

Projekto savininkė: Vaida Budzevičienė

Respublikos Prezidento patarėja

Ekonominės ir socialinės politikos grupė

vaida.budzeviciene@prezidentas.lt